

Återrapportering av lämnade viktigare yttranden från SGU, kvartal 4 2015

Sveriges geologiska undersökning (SGU) ska enligt regleringsbrev för 2015 sammanställa och redovisa ärenden av större betydelse som handläggs inom remissverksamheten. Redovisning till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) ska ske en gång varje kvartal.

SGU har i anledning av Regeringens uppdrag fastställt fyra kriterier mot vilka remissärenden ska ställas för att bedöma om remissvaren kan anses vara av större betydelse. De ärenden som SGU återrapporterar svarar upp mot ett eller flera av dessa kriterier. Kriterierna är de följande:

- principiella frågor ur geologisk eller juridisk synvinkel eller på annat sätt principiella frågor för SGUs verksamhet,
- lagstiftningsfrågor som berör SGUs politikområden,
- ärenden av nationell betydelse, samt
- ärenden med betydelse för den regionala utvecklingen.

Återrapporteringen i varje ärende följer i huvudsak följande systematik. Inledningsvis sammanfattas den frågeställning SGU har haft att ta ställning till. Därefter sammanfattas relevanta delar av ärendets beredning och SGUs eventuella ställningstagande och sist återges de effekter som SGU anser att svaret kan förväntas ge i samhället.

Remissvaren i fulltext kan begäras ut hos SGU:

Grundvatten

SGU 33-1938/2015

Remiss angående förslag till vägledning för prövning av användning av kemiska växtskyddsmedel inom vattenskyddsområden

Frågeställning: Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram förslag till vägledning som ska ge stöd i avvägningar vid tillståndsprövning av användning av bekämpningsmedel inom vattenskyddsområden.

Sammanfattning: Ett nytt EU-direktiv om hållbar användning av bekämpningsmedel (2009/128/EG) medförde ny förordning om bekämpningsmedel (SFS 2014:425)

och nya föreskrifter (NFS 2015:2) om spridning och viss övrig hantering av växtskyddsmedel som bl.a. innebär att det är förbjudet att utan tillstånd från den kommunala nämnden använda växtskyddsmedel i delar av vattenskyddsområde. Tillståndsplikt för användning av växtskyddsmedel kan också gälla enligt vattenskyddsföreskrifter som beslutats med stöd av 7 kap miljöbalken. Bekämpningsmedel påträffas i halter över gränsvärdet för dricksvatten även i vattentäkter som har vattenskyddsområde. Ofta, men inte alltid, rör det sig om ämnen som använts utanför jordbruket eller som inte längre får användas. Förekomst av bekämpningsmedel medför att grundvattenförekomster riskerar att inte uppfylla krav för god status vilket i sin tur innebär att ett åtgärdsprogram måste initieras. Detta visar betydelsen av att användningen sker på ett säkert sätt. SGUs synpunkter gäller främst behov av olika kompletteringar o förtydliganden i vägledningen men också att bedömningen bör omfatta metaboliter (nedbrytningsprodukter som skapas i kroppen) och att vattenprovtagning bör utföras för att verifiera risker och gjorda bedömningar.

Samhällseffekter: Tillstånd till bekämpningsmedelsanvändning måste ges på säkra grunder för att inte riskera dricksvattenkvaliteten i ett flerdeciennieperspektiv. Det finns behov av dokumentation av användning och kontroll av vattenkvalitet i behandlade områden vilket är resurskrävande både för användaren och för tillsynsmyndighet.

SGU 33-1947-2015

Remiss angående SGI:s förslag till preliminära riktvärden för högfluorerade ämnen (PFAS) i mark och grundvatten

Frågeställning: Under 2011-2015 har problemet med PFAS-förorening av dricksvatten, framförallt från grundvattentäkter, fått mycket uppmärksamhet. Riktvärden har efterfrågats av både vattenproducenter, allmänhet, tillsynsmyndigheter, vattenmyndigheter och av verksamhetsutövare som ska sanera förorenad mark och vatten. SGI:s uppdrag var att ta fram riktvärden för PFAS-ämnen i förorenad mark och grundvatten. I detta skede har man tagit fram riktvärden för PFOS samt gjort rekommendationer avseende hur man kan ta fram riktvärden för PFOA.

Sammanfattning:

SGU såg till största delen positivt på SGI:s arbete och det framtagna riktvärdet för PFOS. Vår viktigaste synpunkt var att SGI:s riktvärdesrapport måste tydligare förklara riktvärdenas användning och tillämpning i olika sammanhang, för de olika intressenter som efterfrågat riktvärdena. Det gäller både hur och när riktvärdena kan användas och inte, samt skillnaderna mellan olika riktvärden, t.ex. mellan de riktvärden som tagits fram av SGI respektive Livsmedelsverket. SGU hade även synpunkter på beskrivningen av grundvattnets och övriga geologiska förhållandenas betydelse för riskbedömningen av PFOS-föroreningar.

Samhällseffekter: SGU fick gehör för de flesta synpunkter, vilket kommer att underlätta tillämpningen och förståelsen för hur riktvärdena ska användas och därmed effektivisera miljöarbetet. SGUs synpunkter torde också leda till ett bättre skydd för dricksvattnet och för grundvattnet som resurs.

SGU 33-2026-2015

Remiss gällande Hav- och vattenmyndighetens förslag till föreskrifter (HVMFS: 2015:xxxx) om redovisning av förvaltningsplaner och åtgärdsprogram för ytvatten enligt förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön

Frågeställning: Havs- och vattenmyndigheten (HaV) har tagit fram förslag till föreskrifter (HVMFS: 2015:xxxx) om redovisning av förvaltningsplaner och åtgärdsprogram för ytvatten enligt förordningen (2006:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön och har önskat att ta del av SGUs synpunkter avseende förslaget och konsekvensbedömning.

Sammanfattning: HaVs nya föreskrift innebär en sammanslagning av tidigare två föreskrifter som omfattar redovisning av förvaltningsplaner och åtgärdsprogram för ytvatten. SGU ser det som positivt att de två föreskrifterna för redovisning av förvaltningsplaner och åtgärder slås samman till en föreskrift och att de nya föreskrifterna innehåller hänvisningar om att vattenmyndigheterna ska använda EU-kommissionens senast gällande vägledningsdokument vid redovisning och rapportering. När det gäller redovisning av förvaltningsplaner och åtgärdsprogram finns inga betydande skillnader mellan ytvatten och grundvatten på direktivsnivå. SGU har precis inlett sitt arbete med att revidera de två föreskrifter som reglerar redovisningen av förvaltningsplaner och åtgärdsprogram avseende grundvatten och har för avsikt att så långt som möjligt använda samma struktur och formuleringar som Havs- och vattenmyndigheten.

Samhällseffekter:

SGUs och HaVs föreskrifter kommer att följa en likartad struktur, har samma definitioner och endast skilja sig åt där ramdirektivet för vatten och andra relevanta direktiv gör det nödvändigt. Detta underlättar vattenmyndigheternas arbete när de tolkar våra föreskrifter och utför redovisningen.

Sammanslagningen av föreskrifterna har gjort det tydligare vilka uppgifter som ska ingå och redovisas för respektive förvaltningsplan, åtgärdsprogram och rapportering.

SGU 33-2112/2015

Remiss angående ansökan om uttag av ytvatten ur Vegeån för jordbruksbevattning i Helsingborgs kommun.

Frågeställning: SGU förelades av Mark- och Miljödomstolen i Växjö att yttra sig i mål rörande ytvattenuttag för jordbruksbevattning, framförallt rörande frågan om tillåtligheten i målen mot bakgrund av EU-domstolens dom den 1 juli 2015 i målet C-461/13 (Brehemen-domen) angående vad som avses med försämring av status hos en vattenförekomst.

Sammanfattning: SGU har ingen expertkompetens rörande uttag i ytvattendrag. Vad gäller tillåtligheten avseende påverkan på ytvattendragen ur en ren hydrologisk synvinkel hänvisar SGU till SMHI, HaV och vattenmyndigheten i Västerhavet.

Rörande frågan om tillåtligheten i målen mot bakgrund av Brehemen-domen angående vad som avses med försämring av status hos en vattenförekomst uppfattade SGU att huvudfrågan i målet rör hur ett uttag av ytvatten kan komma att påverka de aktuella ytvattenförekomsterna status, det vill säga miljö kvalitetsnormerna för ytvatten. Brehemen-domen rör ytvatten och tillåtlighet i förhållande till kvalitetsfaktorer för ekologisk ytvattenstatus. Från domen kan förvisso vissa slutsatser dras även för grundvatten. SGU anser att de aktuella uttagen av ytvatten har en ytterst begränsad, om någon, påverkan på den grundvattenförekomst som finns i anslutning till ån. SGU avstod mot denna bakgrund från att uttala sig vidare om tillåtligheten av uttagen.

Sambällseffekter: Framtida domar rörande grundvattenuttag med frågeställning vad som avses med försämring av status hos en vattenförekomst kan medföra att Brehemen-domens utfall kan påverka tillstånd.

Miljö

SGU 33-2023/2015

Remiss angående Avveckling bergrum Kroksvik, Kristinehamns kommun

Frågeställning: Miljö och stadsbyggnadsförvaltningen, har efterfrågat SGUs synpunkter på ett förslag från Statoil Fuel & Retail Sverige AB, SFR, om avveckling av en bergrumsanläggning som använts för lagring av bensin vid Kroksvik inom Kristinehamns kommun.

Sammanfattning: Enligt förslaget anser SFR det presenterade underlaget är tillräckligt för att kunna avbryta pumpning av läckvatten från anläggningen utan att det finns risker för skador på miljön och/eller andra intressen samt att detta kan ske utan föregående prövning enligt 11 kap 22§ miljöbalken.

SGU anser, tvärtemot SFRs bedömning, att det finns en risk att kvarvarande föroreningar i bergrumsanläggningen kan komma att spridas från anläggningen i enskilda sprickor. Det är även möjligt att enskilda sprickor som mynnar i botten av den närliggande Varnumsviken i Väneren kan medföra en lokal påverkan på sediment och bottenfauna. Sammanfattningsvis anser SGU att en avbruten pumpning av bäddvatten från den f.d. bensinanläggningen i Kroksvik låter grundvattnet strömma genom anläggningen utan någon kontroll. Detta kan medföra risker för en spridning av föroreningar som ger effekter på omgivande miljö. Den fortsatta avvecklingen av bergrumsanläggningen borde, enligt SGU, följas upp med ytterligare övervakning

och kontroll innan pumpning av läckvatten kan upphöra och därefter låta grundvattnet fritt strömma genom anläggningen.

Samhällseffekter: Det finns ett stort antal bergrumsanläggningar i Sverige som tidigare använts för lagring av olika petroleumprodukter. Många av dessa anläggningar kan numera av olika skäl inte användas för sitt ursprungliga syfte och lagringsverksamheten ska avvecklas. Det finns därmed risk, om avvecklingen inte genomförs utan tillräckliga åtgärder och kontroll, att rester av de lagrade produkterna som finns kvar i bergrumsanläggningarna kan medföra en påverkan på den omgivande miljön.

Departement

SGU 33-1631-2015

Remiss angående betänkandet vägar till ett effektivare miljöarbete (SOU 2015:43)

Frågeställning: Regeringen vill ha synpunkter på förslagen i betänkandet Väger till ett effektivare miljöarbete (SOU 2015:43) och då särskilt förslagen: miljömål i myndighetsstyrningen (avsnitt 11.1), vattenförvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (avsnitt 11.5) och miljöforskningens tillgänglighet (avsnitt 11.6) i betänkandet.

Sammanfattning: Miljömålen i myndighetsstyrningen och ansvaret för den Fördjupade Utvärderingen

SGU såg positivt på förslagen om en tydligare skrivning i myndighetsförordningen om att alla Sveriges myndigheter ska se till att verksamheten bidrar till hållbar utveckling och till att nå miljömålen. Avseende samordningsansvaret för den fördjupade utvärderingen av miljömålen anser SGU att det bör ligga kvar på Naturvårdsverket och inte överföras till Formas.

Grundvattnet saknas i förslaget om vattenförvaltningen

SGU fann det anmärkningsvärt att ansvaret avseende grundvatten inom vattenförvaltningen inte behandlats i utredningen. SGU stödjer förslaget att vattenmyndigheterna och vattendelegerationerna avvecklas, men menar att endast uppgifterna avseende ytvatten bör överföras till HaV. När det gäller ansvaret för grundvatten bör ansvaret överföras till SGU där både kompetens, miljömålsansvar och data finns idag. SGU påpekade även att lagförslag saknades om hur utredningens förslag ska genomföras i lagstiftningen.

Ny central prövnings- och tillsynsmyndighet samt talerätt

SGU ställde sig tveksamt till en ny central prövnings- och tillsynsmyndighet, och menade att det mest betydelsefulla för att förbättra prövning och tillsyn är att befintliga prövningsmyndigheter tillförs tillräckliga resurser och rätt kompetens. När det gäller talerätten i tillståndsärenden anser SGU att det finns fördelar med att

avskaffa talerätten i strävan att minska prövningstiderna - men att om den finns kvar bör även SGU få talerätt.

Bra om administrationen kring arbetet med förorenade områden kan minska
SGU framförde att länsstyrelsernas tillsyn av förorenade områden bör finansieras direkt via sakanslag. När det gäller det bidragsfinansierade arbetet anser vi dock att dessa medel även fortsättningsvis bör delas ut av Naturvårdsverket till länsstyrelserna och SGU. Detta eftersom besluten bör göras utifrån en nationell prioritering.

Samhällseffekter: Om SGUs synpunkter tas tillvara kommer det fortsatta miljömålsarbetet liksom arbetet med vattenförvaltningen och förorenade områden att bli mer effektivt, vilket gynnar både näringsliv, samhällsbyggnad och miljön. Grundvattnets roll i vattenförsörjningen och därmed för folkhälsa och näringsliv är särskilt viktig i och med kommande klimatförändringar. Om synpunkterna inte tas tillvara så riskerar särskilt grundvattenarbetet att bli fortsatt eftersatt inom vattenförvaltningen vilket torde leda till sämre samordning, ökade kostnader samt försämringar i grundvattenkvalitet. SGUs förslag att utökade resurser bör ges till befintliga prövningsmyndigheter skulle ha positiva samhällseffekter eftersom en effektivisering av tillstånds- och tillsynsarbetet skulle leda till positiva effekter för företag som kan utvidga och förändra sin verksamhet snabbare, och för miljön, genom att ge resurser till bl.a. tillsyn över verksamheter som inte kontrolleras tillräckligt idag.

Översiktsplaner och detaljplaner

SGU 33-2022/2015

Remiss angående Samråd om förslag till ny översiktsplan och innerstadsstrategi för Uppsala kommun

Frågeställning: Samråd om förslag till ny översiktsplan och innerstadsstrategi för Uppsala kommun.

Sammanfattning: Samrådshandlingen för översiktsplanen utgjorde i detta skede en första skiss till ett planförslag vilket gjorde att den i dess nuvarande utformning var av en mycket övergripande karaktär. Av planförslaget framgår bl.a. att det i vissa delar planeras för en omfattande exploatering i Uppsalaåsens omedelbara närhet, och då främst i stadens södra delar.

SGUs fokuserade sitt yttrande på frågor som rör betydelsen av Uppsalaåsen som dricksvattenresurs och hur detta bör belysas och lyftas fram i planarbetet. För ytterligare vägledning och stöd i planarbetet gavs en hänvisning till SGUs generella vägledning gällande Översiktsplaner.

I yttrande framhölls att ÖPn i sin kommande utställningsversion med en större tydlighet måste lyfta fram åsens känsliga områden samt att kommunens måste visa vad en nyexploatering av begränsad omfattning innebär. Detta för att möjliggöra den bedömning av markens lämplighet för planerad markanvändning som skall utföras i enlighet med Plan- och bygglagen.

Vidare framhöll SGU att Uppsalas utveckling måste ske på ett sådant sätt att belastningstrycket minimeras inom för åsen på känsliga områden och att ytterligare exploatering i de för åsen mest känsliga områdena bör undvikas. Med känsliga områden avses områden på och i direkt anslutning till åsen där tjocka skyddande lerlager saknas. I planens form, såsom den framställdes i remissunderlaget, var det otydligt hur hänsyn skall tas till de naturgivna förutsättningarna, och då främst till åsen.

Samhällseffekter: En samhällsutveckling där hänsyn tas till kommunens mark- och vattenresurser inkluderat Uppsalaåsens betydande värde som dricksvattenresurs.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Lena Söderberg.

I den slutliga handläggningen av ärendet har även stadsgeolog Emil Vikberg och avdelningschefen Anna Åberg, den senare föredragande, deltagit.

Lena Söderberg

Anna Åberg